

Examen VMBO-GL en TL

2015

tijdvak 2
donderdag 18 juni
13.30 -15.30 uur

economie CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 46 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 56 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Rondkomen met je inkomen!

Bij de beantwoording van de vragen 1 tot en met 6 hoef je géén gebruik te maken van een informatiebron.

Marieke, een leerling uit 4 vmbo, heeft tijdens de economieles gelezen over het Nibud. Als ze 's middags thuiskomt, hoort ze haar moeder zuchten achter een stapel rekeningen. Moeder klaagt dat ze niet meer weet hoe ze de financiën op orde moet houden.

Marieke gaat bij haar moeder zitten. Ze zegt dat het Nibud twee tips geeft om je financiën op orde te kunnen krijgen:

- 1 Zet je geldzaken op een rij.
- 2 Zoek je geldlek: er sijpelt geld weg, waarop je kunt besparen.

- 1p 1 Marieke zegt: "Als je een budgetplan maakt, moet je natuurlijk wel prioriteiten stellen!"
Wat betekent dit?
- A Je moet alleen geld uitgeven aan basisbehoeften.
 - B Je moet gaan bezuinigen op incidentele uitgaven.
 - C Je moet je behoeften in volgorde van belangrijkheid zetten.
 - D Je moet meer tijd nemen voor je boodschappen en op zoek gaan naar koopjes.
- 1p 2 Volgens haar economiedocent moet je, als je geldgebrek hebt, een aantal stappen nemen om je financiën weer op orde te krijgen.
Hieronder staan drie stappen:
- 1 Pas je uitgaven aan.
 - 2 Maak een financieel overzicht over de afgelopen periode.
 - 3 Vind je geldlek.
- Zet de stappen in een zodanige volgorde dat ze een logische gedachtegang vormen.
- A geldgebrek → 1 → 2 → 3 → financiën weer op orde
 - B geldgebrek → 1 → 3 → 2 → financiën weer op orde
 - C geldgebrek → 2 → 1 → 3 → financiën weer op orde
 - D geldgebrek → 2 → 3 → 1 → financiën weer op orde
 - E geldgebrek → 3 → 1 → 2 → financiën weer op orde
 - F geldgebrek → 3 → 2 → 1 → financiën weer op orde

De moeder van Marieke zoekt uit waar zij het afgelopen jaar haar inkomen voor heeft gebruikt. Ze heeft een overzicht gemaakt van de gemiddelde bedragen per maand en vergelijkt die met de percentages van een gemiddeld gezin.

	eigen gezin in euro's	gemiddeld gezin in %
hypotheek	€ 1.650	22%
boodschappen	€ 300	10%
uitjes en vakanties	€ 175	6%
tijdschriften en abonnementen	€ 20	1%
cadeautjes	€ 25	1%
kleding	€ 100	6%
rente doorlopend krediet	€ 150	1%
verzekeringen	€ 230	10%
vervoer	€ 50	2%
huis en inrichting	€ 150	7%
elektriciteit en gas	€ 100	4%
telecommunicatie	€ 75	3%
heffingen	€ 100	4%
overige uitgaven	€ 100	3%
spaargeld	€ 350	20%
totaal inkomen	€ 3.575	100%

- 1p **3** De moeder van Marieke vergelijkt haar eigen uitgaven met de uitgaven van een gemiddeld gezin. “Er zit bij ons een geldlek waar wij in verhouding meer uitgeven dan een gemiddeld gezin,” zegt moeder.
 → Laat met een berekening zien dat een geldlek volgens moeder bij de post ‘hypotheek’ zit.

Marieke ziet dat haar moeder een doorlopend krediet bij een bank heeft ten bedrage van € 23.000 (maximaal € 25.000).
Bij dezelfde bank heeft ze ook een spaarrekening van € 3.500.
Marieke zegt: "Hier kun je op bezuinigen!"

- 2p **4** Leg uit wat haar moeder moet doen met de combinatie van het doorlopend krediet en de spaarrekening om lagere uitgaven te krijgen. Gebruik hierbij de begrippen (ontvangen) spaarrente en (betaalde) leenrente.

Een tamelijk grote post bij de vaste lasten zijn de uitgaven voor elektriciteit en gas. Veel mensen stappen daarom over naar een goedkopere leverancier, vaak door middel van een zogenoemde collectieve inkoop via consumentenorganisaties. Consumenten schrijven zich in bij bijvoorbeeld de Vereniging Eigen Huis. Deze vereniging nodigt de energieleveranciers uit om hun beste bod te doen. Deze aanbieding geldt voor alle consumenten die zich bij de vereniging hebben ingeschreven.

- 1p **5** Verklaar waarom het systeem van collectieve inkoop een besparing voor de consument kan opleveren.
- 1p **6** Bezuinigen op de vaste lasten kan een oplossing bieden, misschien niet direct, maar wel voor de toekomst.
→ Waarom is een bezuiniging op de vaste lasten vaak pas in de toekomst mogelijk?

Zelfstandig of niet

Bij de beantwoording van de vragen 7 tot en met 12 moet je soms gebruikmaken van informatiebronnen 1 en 2 in de bijlage.

Voor het vijfde achtereenvolgende jaar meer dan 100.000 starters

Het aantal startende ondernemers groeit al enkele jaren stevig en ligt sinds 2008 boven de 100.000 per jaar. Voor het eerst sinds 2009 daalde het aantal in 2012 met 1 procent. Met name de zzp'ers (zelfstandige zonder personeel) hebben het aantal starters enorm beïnvloed.

- 1p 7 Mede door de economische crisis en de bezuinigingen die de regering doorvoert, is er op de arbeidsmarkt sprake van relatief veel aanbod van arbeid.
Wie zijn de aanbieders van arbeid?
A bedrijven
B bedrijven en overheid
C werkzoekenden
D werkzoekenden en werkenden
- 1p 8 *Gebruik informatiebron 1.*
Elk jaar beginnen er heel veel mensen een eigen bedrijf. Er stoppen echter ook heel veel mensen met hun bedrijf.
→ Bereken hoeveel bedrijven er eind 2013 meer of minder waren dan het jaar ervoor.
Schrijf je berekening op en geef aan of het er meer of minder zijn.
- 1p 9 Het blijkt dat de meeste bedrijfjes die opgericht worden zich in de dienstensector bevinden.
→ Vul in onderstaande zin de juiste woorden in. Kies in beide gevallen tussen 'lager' en 'hoger'.
Doe het zo:
Noteer de getallen (1) en (2) op je antwoordblad.
In de dienstensector zijn de investeringen ...(1)... dan in de landbouwsector. Daardoor is het financieel risico in de dienstensector ...(2)... dan in de landbouwsector.

Bob zat op het mbo. Na zijn studie is hij voor zichzelf begonnen met een klussenbedrijf. Hij koopt een tweedehands bus en gereedschap.

Te koop: vaste prijs € 16.000

Gebruik informatiebron 2.

- 1p 10 Bob heeft bovenstaand busje gekocht voor de vaste prijs. In het overzicht van omzet en kosten zie je een lager bedrag staan.
→ Verklaar waarom het busje niet voor de aanschafprijs in het overzicht staat.

Gebruik informatiebron 2.

- 2p 11 Bereken in één decimaal de nettowinst in procenten van de omzet. Schrijf je berekening op.
- 1p 12 Bob vindt zijn nettowinst te laag. Hij wil iemand in dienst nemen om zo extra omzet te behalen. Frank, een vriend van Bob, vindt dat niet zo'n goed idee. "Het is mogelijk dat, ondanks de extra omzet, daardoor de nettowinst toch lager wordt", zegt Frank.
→ Leg uit dat door het aantrekken van personeel de nettowinst kan dalen.

Collectieve sector

Bij de beantwoording van de vragen 13 tot en met 18 hoef je géén gebruik te maken van informatiebronnen in de bijlage.

De uitgaven van de collectieve sector in Nederland in 2012 waren € 288 miljard. Dit is maar liefst 40% van het nationaal inkomen.

2p 13 Maak het schema af door de juiste woorden te kiezen.

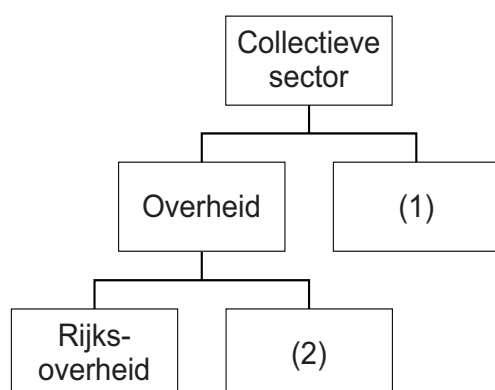
→ Vul bij de getallen de juiste woorden in.

Kies uit:

- banken
- instellingen voor de sociale zekerheid
- lagere overheden

Doe het zo:

Noteer de getallen (1) en (2) op je antwoordblad.

1p 14 In de inleiding kun je lezen dat in 2012 de collectieve uitgaven € 288 miljard waren. In het overzicht hieronder zie je de percentages.

	2009	2010	2011	2012
Collectieve uitgaven in % van het nationaal inkomen	37,7%	38,7%	39%	40%

→ Bereken met behulp van de tabel hoeveel miljard euro het nationaal inkomen bedroeg in 2012. Schrijf je berekening op.

De collectieve uitgaven zijn de uitgaven van de collectieve sector.

- 1p **15** Gegeven zijn de volgende beweringen.
- 1 Het uitbetalen van onderwijspersoneel behoort tot de collectieve uitgaven.
 - 2 Het uitbetalen van WW-uitkeringen behoort tot de collectieve uitgaven.
- A** Alleen bewering 1 is juist
B Alleen bewering 2 is juist.
C Beide beweringen zijn juist.
D Beide beweringen zijn onjuist.

Naast de collectieve sector kennen we ook de particuliere sector.

- 1p **16** Er is een verschil tussen bedrijven in de particuliere sector en bedrijven in de collectieve sector.
Welke beschrijving is juist?
- A** Bedrijven uit de collectieve sector hoeven geen belasting af te dragen.
B Bedrijven uit de collectieve sector willen voornamelijk winst maken.
C Bedrijven uit de particuliere sector hoeven geen belasting af te dragen.
D Bedrijven uit de particuliere sector willen voornamelijk winst maken.

De overheid wil de collectieve uitgaven verlagen. Een mogelijkheid is daarvoor privatisering, dat wil zeggen dat bijvoorbeeld de eigendom van de drinkwaterbedrijven overgaat van de overheid naar de particuliere sector.

- 1p **17** Stel dat de overheid ervoor zou kiezen om de markt van drinkwater te privatiseren. Een gevolg van de privatisering kan zijn dat de prijs van het drinkwater gaat stijgen.
→ Als de markt van drinkwater wordt geprivatiseerd, volgt mogelijk een prijsstijging. Geef daarvoor een verklaring.
- 1p **18** De prijs van het drinkwater zou echter ook kunnen dalen als de drinkwatervoorziening wordt geprivatiseerd.
→ Als de markt van drinkwater wordt geprivatiseerd, volgt mogelijk een prijsdaling. Geef daarvoor een verklaring.

Vertrouwen

Bij de beantwoording van de vragen 19 tot en met 23 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 in de bijlage.

Karel en Mustafa wonen al jaren naast elkaar. Ze hebben veel gemeen, onder andere dat ze elk jaar op vakantie gaan met de camper. Dit jaar gaat Karel echter niet. Hij durft geen grote uitgaven te doen, omdat hij bang is dat hij zijn baan kwijtraakt.
Mustafa zegt: "Kom Karel, er is nog niets aan de hand. Je hebt gewoon werk, je moet niet zo bang zijn."

- 2p 19 Karel kiest ervoor om op de vakantie-uitgaven te bezuinigen. De vakantie van Karel kost meestal rond de € 2.250. Karel verdiende in de maanden juni tot en met december bruto € 3.000 per maand en in de maanden januari tot en met mei bruto € 3.200 per maand. Karel krijgt in mei 8% vakantiegeld over zijn bruto-inkomen van de afgelopen 12 maanden. Van dit vakantiegeld blijft netto 60% over.
→ Bereken in hele euro's het vakantiegeld dat Karel krijgt. Schrijf je berekening op.

- 1p 20 Karel heeft de camper vier jaar geleden gekocht (tweedehands) voor € 19.500. Volgend jaar wil hij hem eigenlijk inruilen, de camper zou dan nog een restwaarde hebben van € 14.500. Karel zegt: "Ik moet dus € 1.000 per jaar opzij leggen om een andere camper te kunnen kopen." Maar Karels vrouw zegt dat dit waarschijnlijk een hoger bedrag moet zijn.
→ Geef een argument voor de mening van Karels vrouw.

Gebruik informatiebron 3.

- 1p 21 Karels onzekerheid zie je ook terug in het consumentenvertrouwen (hoeveel vertrouwen de consument heeft in de economie). Wanneer is de indicator voor het consumentenvertrouwen 0 (nul)?
A wanneer er alleen maar optimisten zijn
B wanneer er alleen maar pessimisten zijn
C wanneer er evenveel optimisten als pessimisten zijn
D wanneer niemand zegt dat de situatie gelijk blijft

Gebruik informatiebron 3.

- 1p 22 Het consumentenvertrouwen is een belangrijke maatstaf voor de ontwikkeling van de consumptieve bestedingen en de bereidheid om te gaan sparen.
Wat is een logisch gevolg als het consumentenvertrouwen daalt?
A Dan gaan de consumenten meer besteden én meer sparen.
B Dan gaan de consumenten meer besteden én minder sparen.
C Dan gaan de consumenten minder besteden én meer sparen.
D Dan gaan de consumenten minder besteden én minder sparen.
- 1p 23 Wanneer de consument veel vertrouwen heeft in de economie dan zal dit een positieve invloed hebben op zijn koopbereidheid. Een hoge spaarrente kan dit positieve verband echter verstoren.
→ Leg uit dat een hoge spaarrente dit verband kan verstoren.

De voedselparadox

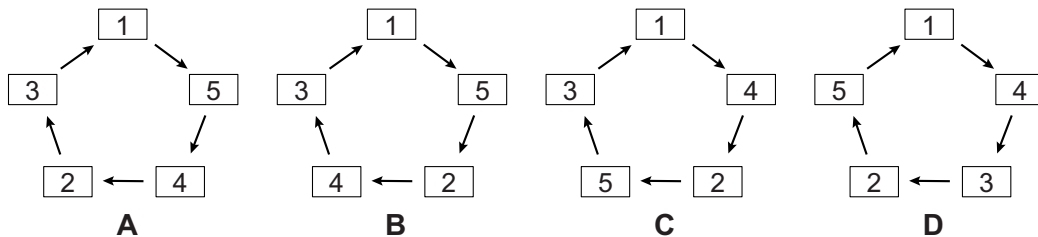
Bij de beantwoording van de vragen 24 tot en met 29 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 4 in de bijlage.

Uit een rapport van de wereldbank
In de wereld van vandaag is er sprake van een voedselparadox. De voedselparadox houdt in dat er voldoende voedsel in de wereld is om iedereen te voeden, terwijl een groot deel van de wereldbevolking toch honger lijdt. In 2014 leven nog altijd meer dan 800 miljoen mensen onder de armoedegrens en hun voedselvoorziening is onzeker.

- 1p 24 De mensen die onder de armoedegrens leven, wonen voornamelijk in de landen die economisch onderontwikkeld zijn.
→ Noem een oorzaak van economische onderontwikkeling.
- 1p 25 De Wereldbank stelt de armoedegrens op een inkomen van \$ 1,25 per dag per persoon. Deze grens is voor iedereen hetzelfde.
→ Betekent dit dat mensen die leven op de armoedegrens in verschillende landen ook dezelfde koopkracht hebben?
Verklaar je antwoord.
- 1p 26 De Wereldbank gaat ervan uit dat de vraag naar voedsel de komende twintig jaar sterk zal stijgen. Dit komt onder andere door de groeiende wereldbevolking.
→ Noem, naast de groeiende wereldbevolking, een andere oorzaak van de stijgende vraag naar voedsel in de komende twintig jaar.

In een rapport van 2011 gaat de Wereldbank ervan uit dat in de periode van 2000 tot 2030 de vraag naar voedsel wereldwijd zal toenemen met 50% voor granen en 85% voor vlees. De prijzen voor voedsel zullen stijgen, aldus de Wereldbank. De Wereldbank adviseert te investeren in biotechnologie om aan de toekomstige vraag naar voedsel te voldoen.

- 1p 27 Zal de armoede door stijging van de voedselprijzen afnemen of toenemen?
Verklaar je antwoord.
- 1p 28 Nog los van de ontwikkelingen van voedselvoorraden en voedselprijzen is de verdeling van de hoeveelheid voedsel van groot belang. Er is wereldwijd voldoende voeding voor iedereen, maar toch zijn er veel mensen die in armoede leven en honger lijden. Geef aan welk schema de vicieuze cirkel van armoede juist weergeeft. Begin bij 1.
- 1 armoede
 - 2 eenvoudige productiemethode
 - 3 lage opbrengst
 - 4 lage productie
 - 5 geen geld om te investeren

Als al het voedsel in de wereld eerlijk verdeeld zou worden, zou iedereen in de wereld genoeg te eten hebben. Volgens globale richtlijnen van het Voedingscentrum Nederland heeft een vrouw per dag gemiddeld 2.000 kilocalorieën (kcal) nodig. Voor de man is dat gemiddeld 2.500 kcal per dag.

Gebruik informatiebron 4.

- 1p 29 Hoeveel kcal consumeert een inwoner van de Verenigde Staten gemiddeld per dag in verhouding tot een inwoner van Eritrea?
- A dezelfde hoeveelheid
 - B 2 keer zoveel
 - C meer dan 2 keer zoveel maar minder dan 3 keer zoveel
 - D 3 keer zoveel

Duurzaam kweken

Bij de beantwoording van de vragen 30 tot en met 35 moet je soms gebruikmaken van informatiebronnen 5 en 6 in de bijlage.

Jan Maltonia is eigenaar/directeur van een kwekerij in orchideeën. Jan heeft twee soorten orchideeën, namelijk witte en roze. De boekhouder van Jan komt langs met het financieel jaarverslag van het afgelopen boekjaar.

Gebruik informatiebron 5.

- 2p 30 Jan is benieuwd naar het rendement van zijn kwekerij. Om het rendement uit te rekenen drukt hij zijn nettowinst uit in procenten van het geïnvesteerde vermogen.
→ Bereken het rendement voor Jan. Schrijf je berekening op.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p 31 Jan weet dat zijn omzet vanaf 2005 een aantal jaren achter elkaar is gedaald, terwijl de omzet in de branche in die periode is gestegen.
→ Geef een oorzaak waardoor de omzet van Jan is gedaald, terwijl de omzet van de branche steeg.
- 1p 32 Jan vindt dat het resultaat omhoog moet. “Hiervoor moet mijn omzet omhoog”, zegt hij.
Wanneer zal de omzet van Jan in elk geval gaan stijgen?
A als de afzet hoger wordt en de verkoopprijs ook hoger wordt
B als de afzet hoger wordt doordat de verkoopprijs lager wordt
C als de bedrijfskosten hoger worden.
D als de bedrijfskosten lager worden.
- 1p 33 Jan denkt na over maatregelen om zijn winst te verhogen. Hij denkt dat een verhoging van de arbeidsproductiviteit kan leiden tot een hogere nettowinst per product.
→ Leg dit uit.

Verder is het voor Jan zeer interessant om te kijken of hij op verwarmingskosten kan bezuinigen. Verwarmingskosten vormen de grootste kostenpost voor een kwekerij.

Hij wil weten wat de mogelijkheden zijn op het gebied van duurzame energie.

Na enig zoekwerk ziet hij de volgende mogelijkheid:

Een kas zonder gas: koelen en verwarmen met grondwater in combinatie met een koude-warmtepomp, die net als een koelkast zowel warmte als koude produceert.

De financiële gegevens van deze mogelijkheid zijn:

aanschafprijs pomp	€ 4.600.000
overheidssubsidie	eenmalig € 2.200.000
besparing verwarmingskosten	60 % per jaar op een bedrag van € 800.000

- 2p **34** Voor Jan is het milieuaspect belangrijk, maar hij moet ook kijken wat de financiële gevolgen zijn. Hij wil weten hoeveel jaar het duurt voordat hij de pomp heeft terugverdiend, de zogenoemde terugverdientijd.
→ Bereken op basis van bovenstaande gegevens de terugverdientijd.
Schrijf je berekening op.
- 1p **35** De terugverdientijd die Jan heeft uitgerekend kan langer of korter worden als de gasprijs verandert.
→ Wordt de terugverdientijd langer of korter als de gasprijs daalt?
Verklaar je antwoord.

De staatsschuld

Bij de beantwoording van de vragen 36 tot en met 41 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 7 in de bijlage.

De Nederlandse economie heeft al enkele jaren structurele problemen, waaronder de schuld van de overheid. De eurolanden hebben in het Verdrag van Maastricht afgesproken dat de staatsschuld in principe niet hoger mag zijn dan 60 procent van het bruto binnenlands product en dat het overheidstekort niet hoger mag zijn dan 3 procent van het bruto binnenlands product.

Gebruik informatiebron 7.

- 1p **36** In welke jaren was zowel de schuld hoger dan toegestaan als het tekort hoger dan toegestaan?
- A in 2006, in 2007 én in 2008
 - B in 2008, in 2009 én in 2010
 - C in 2010, in 2011 én in 2012
 - D in 2011, in 2012 én in 2013

Sacha en Robin, twee vmbo-leerlingen, onderzoeken voor hun sectorwerkstuk de troonrede. In de troonrede staat dat de regering de economische groei wil stimuleren en de staatsschuld wil terugdringen. Sacha is het met het laatste eens, want anders kan de jongere generatie in de toekomst de dupe worden van de staatsschuld.

- 1p **37** Verklaar dat de jongere generatie in de toekomst de dupe kan worden van de staatsschuld.

Over de staatsschuld moet rente betaald worden. Het rentepercentage is op dit moment laag. Bij een rentestijging zullen de rentelasten steeds zwaarder op de begroting gaan drukken.

- 1p **38** Het gemiddelde rentepercentage over de staatsschuld is nu 2,5%. De rentelasten bedragen nu € 10,1 mld.
→ Bereken hoeveel de staatsschuld bedraagt. Schrijf je berekening op.

“Hoe komt het dat wij zo diep in de schulden zitten?”, vraagt Sacha. Robin herinnert haar aan de lessen economie. Begin van de 21ste eeuw was er grote werkloosheid in Europa. Een econoom adviseerde toen de overheid in de economie te investeren, desnoods met geleend geld.

1p **39** De overheid kan met behulp van investeringen, bijvoorbeeld de bouw van een brug, de staatsschuld verlagen.

Hieronder staan 3 verschijnselen:

- 1 belastingafdrachten stijgen
- 2 omzet stijgt
- 3 vraag naar goederen stijgt

Zet de verschijnselen in een zodanige volgorde dat een logische gedachtegang ontstaat.

- A overheidsinvesteringen → 1 → 2 → 3 → staatsschuld verlagen
B overheidsinvesteringen → 2 → 1 → 3 → staatsschuld verlagen
C overheidsinvesteringen → 3 → 2 → 1 → staatsschuld verlagen

1p **40** Het begrotingstekort van de overheid wordt beïnvloed door de economische groei. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat door economische groei het begrotingstekort zal dalen (een kleiner tekort).

Hieronder staan 3 verschijnselen

- 1 minder uitkeringen
- 2 werkgelegenheid stijgt
- 3 werkloosheid daalt

Zet de verschijnselen in een zodanige volgorde dat een logische gedachtegang ontstaat.

- A economische groei → 1 → 2 → 3 → begrotingstekort daalt
B economische groei → 1 → 3 → 2 → begrotingstekort daalt
C economische groei → 2 → 1 → 3 → begrotingstekort daalt
D economische groei → 2 → 3 → 1 → begrotingstekort daalt
E economische groei → 3 → 1 → 2 → begrotingstekort daalt
F economische groei → 3 → 2 → 1 → begrotingstekort daalt

Volgens Robin moet de overheid maar gaan bezuinigen. “Ja”, zegt Sacha, “dan kan er daardoor weer economische groei ontstaan.”

2p 41 Vul bij de getallen de juiste woorden in.

Kies uit:

(1) verlagen/verhogen (2) meer/minder, (3) afgenomen/toegenomen
(4) meer/minder

Doe het zo:

Noteer de getallen (1), (2), (3) en (4) op je antwoordblad.

Door te bezuinigen geeft de overheid minder geld uit. Hierdoor kan de overheid de belastingen ...(1)... . Hierdoor kunnen de mensen ...(2)... besteden. De ...(3)... bestedingen leiden tot ...(4)... productie en werkgelegenheid. Hierdoor ontstaat weer economische groei.

Dichtbij of ver van huis

Bij de beantwoording van de vragen 42 tot en met 46 moet je soms gebruikmaken van informatiebronnen 8 en 9 in de bijlage.

Gerrit en Herman krijgen de opdracht wat te vertellen over de verdeling van de Nederlandse export. De docent wil dat zij vooral informatie geven over de volgende vragen:

- Is de verdeling van de export veranderd na de toetreding van enkele nieuwe landen tot de Europese Unie (EU)?
- Hoe staat het met de export naar landen met een sterke economische groei?

Gebruik informatiebron 8.

1p 42 Gerrit verbaast zich over het feit dat de export naar de nieuwe EU-landen in procenten veel harder gegroeid is dan de export naar de oude EU-landen.

→ Geef een verklaring waarom de export naar de nieuwe EU-landen procentueel veel harder gegroeid is dan de export naar de oude EU-landen.

Volgens Herman was het voordeel van het EU-lidmaatschap van de nieuwe EU-landen voor Nederland in 2012 nog vrij klein.

Het aandeel van de nieuwe EU-landen in onze export bleef beperkt tot 6% (ten opzichte van 2% in 1996).

Gebruik informatiebronnen 8 en 9.

1p 43 Geef een verklaring met behulp van de informatiebronnen waarom de exportwaarde naar de nieuwe EU-landen nog steeds vrij beperkt was.

Volgens Herman speelt er nog meer. "Behalve voordelen kan het lidmaatschap van de EU van deze nieuwe EU-landen ook nadelen hebben voor de Nederlandse economie."

- 2p **44** Noem een nadeel voor de Nederlandse economie van het toetreden van nieuwe lidstaten tot de EU en geef een verklaring.

De EU is één van de belangrijkste handelsblokken ter wereld, naast de VS, China en Japan.

De export naar Brazilië, Rusland, India en China (BRIC-landen) is enorm gegroeid. Nederland exporteert echter nog weinig naar deze landen.

Ontwikkeling goederenuitvoer van Nederland

	2002	2011	% toename 2002 - 2011
Totaal	€ 232,7 mld	€ 404,8 mld	74%
BRIC-landen	€ 5,2 mld		230%

Bekijk de tabel.

- 3p **45** Hoeveel bedraagt het procentuele aandeel van de BRIC-landen in de goederenuitvoer van Nederland in 2011. Schrijf je berekening op in één decimaal.

Doe het zo:

Bereken hiervoor achtereenvolgens de volgende grootheden:

- 1 toename van de uitvoer naar BRIC-landen in euro's
- 2 uitvoer naar de BRIC-landen in 2011 in euro's
- 3 procentueel aandeel van de BRIC-landen in 2011

Het aandeel van de export naar de BRIC-landen groeit alleen maar.

De BRIC-landen hebben zeer veel inwoners en zijn enorm in opkomst.

Volgens sommige economen zijn de BRIC-landen als groeiende economieën daarom een bedreiging voor onze welvaart. Deze economen pleiten voor handelsbeperkende maatregelen richting deze landen.

Andere economen wijzen juist op kansen voor groeiende welvaart en handel in de EU als gevolg van de handel met de BRIC-landen.

- 1p **46** Sommigen vragen zich af of er handelsbeperkende maatregelen moeten komen op producten uit de opkomende BRIC-landen. Ben jij voor of tegen handelsbeperkende maatregelen op producten uit de BRIC-landen? Geef daarvoor een argument.